ELEANOR SHARPSTON
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2008. április 24.[1 i]

C-353/06. sz. ügy

Stefan Grunkin és Dorothee Regina Paul
kontra

Leonhard Matthias Grunkin-Paul és Standesamt Stadt Niebüll

„Uniós polgárság – Állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma – Szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog – Személynevek – Jogszabályok kollíziója – A születési és szokásos tartózkodási hely szerinti tagállam joga szerint kapott és utóbb megváltoztatott családi név – Az állampolgárság szerinti tagállam általi el nem ismerés”

1. Az Amtsgericht Flensburg (Németország) jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelme egy német kollíziós szabálynak az EK-Szerződésben szereplő hátrányos megkülönböztetés tilalmával, illetve az uniós polgárok ott meghatározott jogaival való összeegyeztethetőségére kérdez rá. E rendelkezés értelmében az egyedül német állampolgársággal rendelkező személyek családi nevét kizárólag a német jog határozza meg. Következésképpen, még ha az ilyen személy egy olyan másik tagállamban (a jelen esetben Dániában) született is, illetve rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amely állam jogát annak nemzetközi magánjogi rendelkezései értelmében az illetőre alkalmazni kell, az illető személy ezen állam jogszabályainak megfelelően képzett és anyakönyvezett családi nevét csak abban az esetben lehet Németországban anyakönyvezni, ha az a német anyagi jognak is megfelel.

Jogi háttér

Az EK–Szerződés rendelkezései

2. Az EK 12. cikk első bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„E Szerződés alkalmazási körében és az abban foglalt különös rendelkezések sérelme nélkül, tilos az állampolgárság alapján történő bármely megkülönböztetés.”

3. Az EK 17. cikk a következőképpen rendelkezik:

„(1) Létrejön az uniós polgárság. Uniós polgár mindenki, aki valamely tagállam állampolgára. Az uniós polgárság kiegészíti, és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot.

(2) Az uniós polgárokat megilletik az e szerződés által rájuk ruházott jogok, és terhelik az e szerződésben előírt kötelezettségek.”

1 Eredeti nyelv: angol.

4. Az EK 18. cikk (1) bekezdése szerint:

„Az e szerződésben és a végrehajtására hozott intézkedésekben megállapított korlátozásokkal és feltételekkel minden uniós polgárnak joga van a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz.”

5. Az EK-Szerződés – annak 61. cikke c) pontjával és 67. cikkével együttesen értelmezett – 65. cikke értelmében a közösségi jogalkotó intézkedéseket fogadhat el „a több államra kiterjedő vonatkozású polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén”, beleértve azokat is, amelyek célja „a tagállamokban alkalmazandó kollíziós, illetve joghatóságra vonatkozó szabályok összeegyeztethetőségének [előmozdítása]”. A nevek meghatározásával kapcsolatban még nem fogadtak el ilyen intézkedéseket [2].

A családi nevek meghatározására irányadó anyagi jogi szabályok

6. Jacobs főtanácsnok a Garcia Avello-ügyben [3] ismertetett indítványának 5–22. pontjában áttekintést adott a családi nevek meghatározására vonatkozó tagállami szabályokról, azok 2003-ban hatályos állapota szerint. Azóta történtek bizonyos fejlemények, és jelenleg számos tagállam anyagi jogi szabályai a korábbinál több választási lehetőséget biztosítanak. Mindazonáltal említést érdemel ehelyütt, hogy nemcsak a családi nevek meghatározása terén, hanem a jogszabály által biztosított választási lehetőség fokát illetően is jelentősek az eltérések. Így különösen az összetett (a két szülő családi nevét összekapcsoló) családi nevek egyes tagállamokban nem engedélyezettek, másokban megengedettek, megint másokban pedig általánosak.

A családi nevek meghatározásával kapcsolatos kollíziós szabályok

7. Ha egynél több jogrendszerrel áll fenn kapcsolat, néhány jogrendszer a családi név meghatározásakor alkalmazandó jog megállapításakor a személy szokásos tartózkodási helyének jogát [4] tekinti irányadónak, noha általánosabbnak tűnik az állampolgárság szerinti jog [5] irányadónak tekintése. Ez utóbbi szemléletet tükrözik bizonyos tagállamok részéről az ICCS (Nemzetközi Személyi Jogállapoti Bizottság, olyan kormányközi szervezet, amely tagjai között 13 tagállam szerepel, további háromnak pedig megfigyelői státusza van) keretében kötött nemzetközi egyezmények. Németország az ICCS tagja. Dánia sem tagként, sem megfigyelőként nem vesz részt a szervezetben.

8. Számos ICCS egyezmény [6] vonatkozik a nevekre, azonban ezek egyikét sem ratifikálta hétnél több tagállam. Összefoglalva, az egyezmények úgy rendelkeznek, hogy főszabály szerint a személy nevét annak az államnak a joga szerint kell meghatározni, amelynek állampolgára, valamint, hogy a szerződő államok nem engedélyezik más szerződő államok állampolgárai családi nevének megváltoztatását, kivéve, ha azok az elsőként említett állam állampolgárai is, ugyanakkor megfelelő esetben igazolást állítanak ki az eltérő családi névről. Egy újabb, még hatályba nem lépett egyezmény [7] szerint,

2 Az EK 65. cikk szerinti intézkedéseket jelenleg „a belső piac megfelelő működéséhez szükséges mértékben” lehet elfogadni. Ezt a korlátozást nem fogja tartalmazni az Európai Unió működéséről szóló szerződésnek az EK 65. cikk felváltására szánt 81. cikke, amely különös rendelkezést ír elő a családjogi tárgyú, több államra kiterjedő vonatkozású intézkedések tekintetében.

3 A C-148/02. sz. ügyben 2003. május 22-én ismertetett főtanácsnoki indítvány (EBHT 2003., I-11613. o.).

4 Úgy tűnik, hogy a tagállamok közül Dánia, Finnország és Litvánia a lakóhely feltételét alkalmazzák (amely inkább a szokásos tartózkodási hely, mintsem a common law rendszerekben használt lakóhely fogalmának felel meg), míg a görög jog bizonyos körülmények között a szülők utolsó közös állandó lakhelyének jogára utal.

5 Úgy tűnik, ez a helyzet a legtöbb további tagállam esetében. Írország és az Egyesült Királyság azonban nem rendelkeznek külön nemzetközi magánjogi szabállyal – nemzeti joguk gyakorlatilag elegendően rugalmas a más jogrendszerek alapján képzett nevek befogadásához.

6 A családi - és keresztnevek megváltoztatásáról szóló, 1958. szeptember 4-i 4. sz. ICCS egyezmény; a családi - és keresztnevekre irányadó jogról szóló 1980. szeptember 5-i ICCS egyezmény, valamint az eltérő családi nevekre vonatkozó igazolás kiállításáról szóló, 1982. szeptember 8-i 21. sz. ICCS egyezmény.

7 A családi nevek elismeréséről szóló, 2005. szeptember 16-i 31. sz. ICCS egyezmény.

amennyiben egy gyermek egynél több szerződő állam állampolgára, a többi szerződő államban elismerik a születés államában kapott családi nevét, azonban ugyanígy elismerik a szülők kérelmére a gyermeknek valamely másik szerződő államban adott családi nevet is, ha a gyermek e másik szerződő állam állampolgárságával is rendelkezik.

A gyermekek jogaira vonatkozó jogforrások

9. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a gyermekek jogairól szóló egyezménye [8] 3. cikkének (1) bekezdése kimondja: „A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenek felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.” Lényegében ugyanezt a rendelkezést találjuk az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikkének (2) bekezdésében [9].

10. A gyermekek jogairól szóló egyezmény 7. cikkének (1) bekezdése többek között kimondja, hogy „[a] gyermeket születésekor anyakönyvezik és ettől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon”. Lényegében ugyanezt a rendelkezést találjuk a polgári és politikai jogokról szóló nemzetközi egyezségokmány [10] 24. cikkének (2) bekezdésében.

A jelen ügyre irányadó nemzeti jog

11. A dán nemzetközi magánjogi rendelkezések szerint a személy családi nevének meghatározására vonatkozó kérdéseket a személy dán jog szerint meghatározott lakóhelye (avagy szokásos tartózkodási helye) szerinti jog alapján kell eldönteni. Így, ha egy Dániában szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy családi nevét kell meghatározni, a dán jogot kell alkalmazni.

12. A jelen ügy tekintetében releváns időszakban Dániában a családi nevek meghatározására az 1981. április 29-i 193. sz. törvény (Lov om personnavne – személynevekről szóló törvény) 1–9. cikkét kellett alkalmazni [11].

13. E törvény 1. cikke szerint, ha a szülők ugyanazt a családi nevet használták, ezt a nevet kapta a gyermek. Ha nem ugyanazt a családi nevet használták, bármelyik szülőét lehetett választani. Mindazonáltal a 9. cikk lehetővé tette a családi név adminisztratív úton történő olyan megváltoztatását, amikor a családi név mindkét szülő kötőjellel összekötött családi nevére változik.

14. Ha a gyermek az egyik szülő családi nevét viseli, választható (és szokásos) az is, hogy a gyermek a másik szülő családi nevét „köztes névként” (*mellemnavn-ként*) használja. Ilyenkor a két nevet valójában (kötőjel nélkül) összekapcsolják. Azonban az 1981. évi törvény értelmében ebben az esetben csak az összekapcsolt név második (családi név) elemét lehetett a következő nemzedékre örökíteni.

15. Németországban az Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (a Polgári Törvénykönyv bevezetéséről szóló törvény, a továbbiakban: EGBGB) 10. cikkének (1) bekezdése szerint egy személy nevét annak az államnak a joga szerint kell meghatározni, amelynek az állampolgára. A 10. cikk (3) bekezdése szerint a gyermek családi nevét csak abban az esetben lehet más ország jogára való hivatkozással meghatározni, ha az egyik szülő (vagy egyéb névadó személy) az adott állam állampolgára. Mindazonáltal a német jog alkalmazható, ha egyik szülő sem német állampolgár, de legalább egyikük lakóhelye Németországban van.

8 1989. november 20-án kelt, valamennyi tagállam ratifikálta.

9 HL 2000., C 364., 1. o., (újabban: HL 2007., C 303.,1. o.).

10 1966. december 16-án kelt, szintén valamennyi tagállam ratifikálta.

11 Azóta 2006. április 1-jei hatállyal felváltotta a 2005. június 24-i 524. sz. törvény (Navnelov-nevekről szóló törvény), amely szélesebb választási lehetőséget biztosít.

16. A Bürgerliches Gesetzbuch (polgári törvénykönyv, a továbbiakban: BGB) 1616. §-a értelmében, ha a szülők ugyanazt a családi nevet[12] használják, a gyermek ezt a nevet viseli, ahogyan Dániában is. Az 1617. § így rendelkezik:

„(1) Ha a szülőknek nincs házastársi nevük, de a gyermek közös felügyeletük alatt áll, az anyakönyvvezető előtt tett nyilatkozattal vagy az apa, vagy az anya nyilatkozattétel idején meglévő családi nevét választják a gyermeknek adandó születéskori családi névként. [...] A szülők választása későbbi gyermekeikre is vonatkozik.

(2) Ha a szülők a gyermek születését követő egy hónapon belül nem tettek nyilatkozatot, a Familiengericht[13] az egyik szülő számára adja meg a gyermek családi neve meghatározásának jogát. Az (1) bekezdés megfelelően alkalmazandó. A bíróság határidőt szabhat a szülőnek e jog gyakorlására. Ha a gyermek családi neve meghatározásának jogát határidőn belül nem gyakorolták, a gyermek annak a szülőnek a családi nevét kapja, akinek e jogot megadták.

(3) Ha a gyermek nem belföldön született, a bíróság csak akkor adja meg az egyik szülőnek a családi név meghatározásának jogát a (2) bekezdésnek megfelelően, ha azt az egyik szülő vagy a gyermek kéri, vagy ha a gyermek nevének bejegyzése szükségessé válik valamely német anyakönyvbe vagy személyazonosságot igazoló okmányba.”

17. Az 1617. § (1) bekezdése tehát kizárja a két szülői családi név új, összetett név kialakítását eredményező összekapcsolásának lehetőségét. Nem zárja ki azonban a szülők egyike által már viselt, létező összetett név átörökítését[14].

Az Európai Közösségek Bíróságának ítélkezési gyakorlata

18. Ritkán merül fel közösségi jogi összefüggésben a családi nevek meghatározására vonatkozó kérdés. Mindazonáltal korábban két, e területtel összefüggő előzetes döntéshozatal iránti kérelmet is a Bíróság elé terjesztettek – a Konstantinidis-[15] és a Garcia Avello-ügyet[16] –, valamint a jelen ügyben korábban előterjesztett kérelmet[17].

19. A Konstantinidis-ügyben a Bíróság az állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmával ellentétesnek találta, hogy egy görög állampolgárt foglalkozásának más tagállamban történő gyakorlása során arra kötelezteek, hogy nevét idegen ábécé betűivel írja át, amely megváltoztatta annak kiejtését, ha az eredményezett torzítás azzal a veszéllyel jár, hogy a lehetséges vevők őt más személyekkel összetéveszthetik.

20. A Garcia Avello-ügyben a Bíróság úgy találta, hogy az EK 12. és EK 17. cikkel ellentétes, hogy a belga hatóságok elutasítsák annak a Belgiumban élő, de kettős, belga és spanyol állampolgársággal rendelkező kiskorú gyermeknek a nevében benyújtott kérelmet, amely a gyermek nevének a spanyol jognak és hagyománynak megfelelő megváltoztatására irányult.

12 A 1355. § alapján ez csak a házastársak valamelyike által korábban viselt név lehet, azok kombinációja azonban nem.

13 A családjogi bíróságként eljáró Amtsgericht megjelölése.

14 A Bundesverfassungsgericht (alkotmánybíróság) kimondta, hogy az 1616. és az 1617. §-okat nem teszi alkotmányellenessé az, hogy azok értelmében a gyermek nem viselhet a két szülő családi nevének összekapcsolásából álló családi nevet (2002. január 4-i ítélet; 1 BvL 23/96; BVerfGE 104; 373. o.).

15 A C-168/91. sz. ügyben 1993. március 30-án hozott ítélet (EBHT 1993., I-1191. o.).

16 Hivatkozás a 3. lábjegyzetben.

17 A C-96/04. sz. Standesamt Stadt Niebül-ügyben 2006. április 27-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-3561. o.) (lásd az alábbi 21–29. pontot).

A tényállás és az eljárás

21. A Leonhard Matthias nevű gyermek 1998-ban született Dániában Stefan Grunkin és Dorothee Paul gyermekeként. A gyermek és szülei kizárólag német állampolgársággal rendelkeznek (pusztán a Dániában való születés nem keletkeztet automatikusan dán állampolgárságot). Leonhard Matthias életének nagy részében főként Dániában élt, ahol szülei kezdetben együtt éltek. 2001–2002-ben néhány hónapig Niebüllben, Németországban élt szüleivel. Azóta főként édesanyjával él Tønderben, Dániában, de rendszeresen tartózkodik apjánál is a mintegy 20 km-es távolságban található Niebüllben.

22. Leonhard Matthias születését eredetileg Dániában anyakönyvezték „Paul" családi névvel és „Grunkin" *mellemnavn*-nal. Néhány hónappal később szülei kérésére családi nevét közigazgatási bizonyítvány (*navnebevis)* alapján „Grunkin-Paul"-ra módosították, és ezt a nevet feltüntető születési anyakönyvi kivonatot állítottak ki [18]. Erre azért volt lehetőség, mert a dán nemzetközi magánjogi rendelkezések szempontjából a gyermek Dániában rendelkezett lakóhellyel, így családi neve meghatározásakor a dán anyagi jog volt alkalmazandó.

23. A szülők szeretnék anyakönyveztetni a gyermeket a német hatóságokkal Niebüllben a Dániában adott „Grunkin-Paul" családi név alatt. A fenti ismertetett német jogi rendelkezések [19] szerint a hatóságok megtagadták e név elismerését, és ragaszkodtak ahhoz, hogy a választott családi név vagy a „Grunkin", vagy a „Paul" legyen.

24. A szülők az elutasító határozatot a német bíróságok előtt megtámadták, de keresetüket 2003-ban végső bírói fokon is elutasították.

25. Ezt követően a BGB 1617. § (2) bekezdésének megfelelően az illetékes Standesamt (anyakönyvi hivatal) az ügyet az Amtsgericht Niebüll elé terjesztette. Ennek a bíróságnak családjogi bíróságként eljárva az volt a szerepe, hogy kijelölje azt a szülőt, aki a gyermek családi nevének megválasztására jogosult, vagy akinek a családi nevét a gyermeknek viselnie kell, amennyiben a választás jogát nem gyakorolják.

26. Mindazonáltal az Amtsgericht Niebüll kételkedett abban, hogy az EK 12. és EK 18. cikkre tekintettel az EGBGB 10. §-ában meghatározott kollíziós szabály érvényes-e, amennyiben a családi nevek meghatározása kizárólag az állampolgárságtól függ. Ennek megfelelően előzetes döntéshozatalt kért az Európai Közösségek Bíróságától az EK-Szerződés értelmezéséről az EGBGB 10. cikkének az EK-Szerződéssel való összeegyeztethetősége tekintetében [20].

27. A Bíróság előtti eljárásban kétségek merültek fel az előzetes döntéshozatali kérelem elfogadhatósága tekintetében, mivel úgy tűnt, hogy a kérdést előterjesztő bíróság inkább közigazgatási, mintsem igazságszolgáltatási minőségében járt el.

18 Stefan Grunkin szerint a szülők Leonard Matthias családi nevét eredetileg „Grunkin-Paul"-ként határozták meg, és a módosítás annak érdekében történt, hogy anyakönyvi kivonata a szándékozott névadással összhangba kerüljön. Így mindkét szülő neve a gyermek családi nevének részét képezné, és egyikük sem lenne puszta *mellemnavn* (lásd a fenti 14. pontot). Akármi is legyen a pontos helyzet, azt a tényt kell kiindulási pontnak tekinteni, hogy a „Grunkin-Paul" az egyike volt a szülők által a dán jog alapján választható családi neveknek

19 15–16. pont.

20 A 17. lábjegyzetben hivatkozott 96/04. sz. ügy.

28. Jacobs főtanácsnok 2005. június 30-i indítványában elismerte ezeket a kétségeket, azonban úgy ítélte meg, hogy a Bíróságnak ennek ellenére meg kell válaszolnia az előterjesztett kérdést [21]. Arra az álláspontra helyezkedett, hogy az adott helyzet a közösségi jog hatálya alá tartozik, és hogy, bár állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés nem történt, „teljesen összeegyeztethetetlen […] az Európai Unió polgárának jogállásával és jogaival […] a különböző tagállamok jogai szerinti különböző név viselésének megkövetelése” [22].

29. A Bíróság 2006. április 27-i ítéletében kimondta, hogy nem rendelkezik hatáskörrel az előterjesztett kérdés megválaszolására, mivel az azt előterjesztő bíróság nem tekinthető igazságszolgáltatási feladatokat ellátó szervezetnek.

30. A szülők 2006. április 30-án ismét kérelmezték a Standesamttól fiuknak „Grunkin-Paul” családi néven – mint Dániában anyakönyvezett nevén – való anyakönyvezését. A Standesamt ismét elutasította az anyakönyvezést, mivel azt a német jog nem tette lehetővé.

31. A német eljárásjogi szabályok alapján a szülőknek az újabb elutasítás elleni jogorvoslati kérelmét egy másik helyi bíróság, nevezetesen az Amtsgericht Flensburg tárgyalja. E bíróság megállapítja, hogy a német jog értelmében nem utasíthatja az anyakönyvi hivatalt összetett családi név bejegyzésére, azonban az Amtsgericht Niebüll által kifejtettekhez hasonló kétségei vannak.

32. Az Amtsgericht Flensburg ezért előzetes döntéshozatalt kér a következő kérdésben:

„Alkalmazható-e – figyelemmel a hátrányos megkülönböztetésnek az EK-Szerződés 12. cikkében írt tilalmára, illetve az EK-Szerződés 18. cikkében minden uniós polgár számára biztosított szabad mozgás jogára – az EGBGB 10. cikkében előírt német kollíziós szabály, amely a névviselés kérdésében irányadó jogot kizárólag az állampolgársághoz kapcsolja?”

33. Írásbeli észrevételt nyújtott be Stefan Grunkin, a belga, a francia, a német, a görög, a litván, a holland, a lengyel és a spanyol kormány, valamint a Bizottság. Közülük a német, a görög, a litván és a spanyol kormány, illetve a Bizottság képviseltette magát a tárgyaláson.

Elfogadhatóság

34. A jelen kérelem elfogadhatósága formálisan nem vitatott, habár a belga kormány megvizsgálandónak tartja, hogy a) a kérdést előterjesztő bíróság rendelkezik-e hatáskörrel valamely összetett családi név anyakönyvezésének elrendelésére, különös tekintettel arra, hogy egy korábbi eljárásban már jogerős döntés született, valamint azt, hogy b) a jelen eljárás valós természetű-e.

35. E kétségeket azonban nem osztja a német kormány, amely részletesen kifejti, hogy a német jog alapján a jelen alapeljárás miért minősül mind elfogadhatónak, mind pedig ténylegesen kontradiktóriusnak. Leonhard Matthias szülei a polgári anyakönyvi hivatal ellen indítottak eljárást (amit a korábbi, 2003-ban indított eljárásuk jogerős elbírálása nem zár ki) annak elrendelését kérve, hogy a gyermek családi nevét „Grunkin-Paul”-ként anyakönyvezzék. Annak eldöntéséhez, hogy ezt elrendelheti-e, a kérdést előterjesztő bíróságnak – amely ebben az összefüggésben egyértelműen igazságszolgáltatási minőségében jár el – a közösségi jog értelmezésére van szüksége.

36. Ennek fényében szükségtelennek tűnik számomra, hogy a Bíróság ennél közelebbről vizsgálja a jelen kérelem elfogadhatóságát.

21 A főtanácsnok indítványának 30–44. pontja.

22 45–56. pont.

Az ügy érdeméről

Bevezető megfontolások

37. A nemzetközi magánjog, bármit is sugall az elnevezése, nem a nemzetközi jog része. A nemzetközi magánjog az egyes jogrendszerek belső jogának egyik ága. Olyan mechanizmust biztosít, pontosabban egymással összekapcsolódó mechanizmusok olyan sorozatát biztosítja, amely alapján meghatározható, hogy több jogrendszerhez kapcsolódó jogi helyzetek vagy jogviszonyok esetében mely bíróságok vagy más hatóságok rendelkeznek joghatósággal, mely anyagi jogot kell alkalmazni, valamint milyen joghatást kell tulajdonítani a más jogrendszerek alapján hozott határozatoknak vagy elvégzett jogcselekményeknek, illetve mennyiben kell ezeket elismerni.

38. Mivel az érintett helyzetek, illetve viszonyok fogalmilag több joghatóság alá tartoznak, az egyes jogrendszerek mechanizmusai szükségszerűen kölcsönösen hatnak egymásra. A fogaskerekek időnként egymásba illeszkednek, míg máskor összeütköznek. Az illeszkedésük (ami kívánatosabb) származhat abból, hogy az érintett jogrendszerek kezdettől fogva összeegyeztethető szabályokkal rendelkeztek, illetve abból, hogy az összeegyeztethetőség elérése érdekében olyan szervezetek keretében működtek együtt, mint az ICCS vagy a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia [23], vagy pedig (az Európai Unión belül) abból, hogy a közösségi jogszabályok kikényszerítették összeegyeztethetőségüket. Mindazonáltal számos olyan terület létezik, ahol az összeegyeztethetőség vagy a harmonizáció nem teljes.

39. Így a teljes képet olyan összetett mechanizmusok összetett struktúrája adja, amelyek komplex módon, de nem mindig harmonikusan hatnak egymásra. Bármely mechanizmus módosítása a kölcsönhatások széles körét érintheti. Egy adott jogrendszer nevek meghatározására vonatkozó nemzetközi magánjogi szabályainak módosítása nemcsak e szabályok más jogrendszerek azonos szabályaival való kölcsönhatásának milyenségére fejthet ki hatást, hanem az adott jogrendszer kapcsolódó személyállapoti vagy családjogi területeire vonatkozó magánjogi szabályainak alkalmazására is (ebből következő változást eredményezve e szabályok és a többi jogrendszer hasonló szabályainak kölcsönhatásában), illetve a saját, vonatkozó anyagi jogi jogszabályaira is.

40. Következésképpen nem csoda, hogy a jelen ügyben észrevételt benyújtó tagállamok többsége arra ösztönözte a Bíróságot, hogy tartsa tiszteletben a szóban forgó német nemzetközi magánjogi rendelkezést. Néhány jogtudós ezenfelül bírálta a Bíróság Garcia Avello-ügyben hozott ítéletét és Jacobs főtanácsnok Standesamt Stadt Niebüll-ügyben ismertetett indítványát, mert azok szerintük figyelmen kívül hagyták az elfogadott megközelítés következményeit [24].

41. Ez egyértelműen olyan terület, ahol a Bíróságnak óvatosan és gondosan illik haladnia. Azonban az, hogy óvatosan kell haladnia, nem jelenti azt, hogy minden lépés megtételétől félnie kellene.

23 Amelynek valamennyi tagállam és maga az Európai Közösség is tagja (lásd a 2006. október 5-i 2006/719/EK tanácsi határozatot (HL 2006., L 297., 1. o.).

24 Lásd például a Garcia Avello-ügy tekintetében a Mathias Audit által a Recueil Dalloz (2004) 1476. oldalának 20. pontjában, valamint a Thomas Ackermann által a Common Market Law Review (2007) 141., és különösen 153. oldalán, illetve a Standesamt Stadt Niebüll-ügyben ismertetett főtanácsnoki indítványt illetően a Dieter Henrich által a Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts (2005) 422. oldalán található kommentárokat.

42. Ahogyan arra számos tagállam rámutatott, ez a terület egyike azoknak, amelyek szabályozása a Közösség hatáskörébe tartozik – ahogyan a Közösség az EK 61. cikk c) pontja és az EK 67. cikk (1) bekezdése alapján már szabályozta a joghatóságot, valamint a határozatok elismerését és végrehajtását a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban [25], illetve tervezi a házassági ügyekben alkalmazandó jog szabályozását [26].

43. Erre tekintettel annál inkább igaz – ahogyan a Bíróság a Garcia Avello-ügyben hozott ítéletében [27] kimondta –, hogy „még ha a közösségi jog jelen állapotában egy személy családi nevének meghatározására vonatkozó szabályozás a tagállamok hatáskörébe tartozik is, a tagállamoknak hatáskörük gyakorlása során tiszteletben kell tartaniuk a közösségi jogot, […] különösen a Szerződésnek az Unió polgárai tagállamok területén való szabad mozgására és tartózkodására vonatkozó rendelkezéseit”.

44. Következésképpen a Bíróság nem bújhat ki azon kötelezettsége alól, hogy a közösségi jogot a tagállami bíróságokat – mint amilyen a jelen ügyben az Amtsgericht Flensburg – segítve értelmezze, amely bíróságok feladata annak eldöntése, hogy az adott nemzeti szabályozás ténylegesen megfelel-e a közösségi jognak.

45. Kétségtelen, hogy egyszerűbbé tenné az ügyeket, ha közösségi szabályozást fogadnának el az ilyen helyzetek kezelésére (vagy ha valamennyi tagállam tagja lenne az ICCS-nek, és ratifikálná annak összes egyezményét). Emellett egy jogalkotási vagy egyezményi megoldás is megfelelő lenne ezen a téren. A közösségi szabályozást vagy a multilaterális egyezményeket megelőző egyeztetés szükségszerűen hosszabb, alaposabb és szélesebb körű annál, mint ami a Bíróság előtti előzetes döntéshozatali eljárás keretében elérhető. Továbbá a polgároknak az Európai Unió – nem csupán egységes piacot, hanem a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló egységes térséget is jelentő – területén belüli növekvő mobilitásából adódóan egyértelmű, hogy a személynevek meghatározásával és használatával kapcsolatos érdekütközések növekvő gyakorisággal merülhetnek fel (illetve feltehetően fognak is felmerülni), hacsak és amíg nem találnak megfelelő megoldást. E megoldást teljes körűen és következetesen kellene kigondolni, megfelelően tekintetbe véve az összes érintett jogrendszerre gyakorolt valamennyi hatást.

46. Jelenleg azonban nem áll rendelkezésre ilyen megoldás. A jelenlegi állapot szerint a Bíróságnak a polgárok tagállamok területén belüli, állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetés nélküli szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogára vonatkozó, meglévő közösségi jogot kell értelmeznie. Ezt az alapeljárásban felmerült egyedi helyzetre tekintettel kell megtennie. A Bíróságnak óvakodnia kell attól, hogy szükségtelen mértékben avatkozzon be a tagállamok nemzetközi magánjogi ügyekre vonatkozó hatáskörébe. Ugyanakkor nem higíthatja fel és nem gyengítheti az uniós polgárság fogalmát – „a tagállamok állampolgárainak alapvető jogállását” [28] –, illetve nem foszthatja meg valódi jelentésüktől az e jogállásból eredő jogokat.

47. Itt úgy tűnik számomra, hogy az a kérdés, amelyet annak érdekében el kell dönteni, hogy a nemzeti bíróság az előtte folyamatban lévő eljárásban döntést hozhasson, szűkebb annál, mint amilyennek első látásra tűnik.

25 A szabályozást jelenleg a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet tartalmazza (HL 2003., L 338., 1. o., magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.).

26 A Bizottság 2006. július 17-i javaslata a 2201/2003/EK tanácsi rendeletnek a joghatóság tekintetében történő módosításáról és a házassági ügyekben alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok bevezetéséről (COM (2006) 399 végleges). Az indokolás hivatkozik a „polgárok Európai Unión belüli növekvő mobilitás[ára, amely] egyre több nemzetközi házaspárt eredményez, vagyis olyan házasságot, amelyben a házastársak állampolgársága eltérő, a házastársak különböző tagállamban élnek, vagy egy tagállamban élnek, azonban legalább egyikük nem ezen állam állampolgára” – ami pontosan megfelel a jelen ügyben felmerülő helyzetnek.

27 A 25. pontban.

28 A C-184/99. sz. Grzelczyk-ügyben 2001. szeptember 20-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-6193. o.) 31. pontja. A Bíróság ezt a megfogalmazást azóta ismétlődően használja, legutóbb a C-291/05. sz. Eind-ügyben 2007. december 11-én hozott ítélet (EBHT 2007., I-10719. o.) 32. pontjában.

48. Először is, az a német anyagi jogszabály, melynek értelmében a gyermeknek valamelyik szülő családi nevét kell viselnie, a két szülő családi nevének összekapcsolására azonban nincs lehetőség, önmagában nem kérdéses. A közösségi jog nem rendelkezik anyagi jogszabályokkal e terület szabályozására (úgy tűnik, hogy nem is lenne jogalap ilyen szabályok elfogadására), és a nevek meghatározott formáját előíró vagy kizáró nemzeti szabály sem tűnik önmagában alkalmasnak arra, hogy sértse a polgárok hátrányos megkülönböztetéstől való mentességhez, illetve szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz fűződő jogát. A kérdés csak abban az esetben merülhet fel, ha egy ilyen szabály egy adott személy tekintetében egy másik tagállam jogszabályával ütközik.

49. Másodszor – habár a nemzeti bíróság az EGBGB 10. cikkében foglalt kollíziós szabály közösségi joggal való összeegyeztethetősége tekintetében fogalmazta meg kérdését – véleményem szerint nem e rendelkezés egészének érvényességét, hanem pusztán annak a BGB 1617. §-ával való együttes alkalmazásának hatása – a Dániában jogszerűen képzett és már anyakönyvezett családi név anyakönyvezésének kizárása – érvényességét szükséges vizsgálni.

50. Következésképpen bizonyos tagállamok Bíróság előtti azon előadásai, amelyek a személyállapoti ügyek kapcsoló tényezője tárgyában némi hévvel érvelnek az állampolgárság (mint állandóbb és egyértelműen megítélhető kritérium) elsőbbsége mellett a szokásos tartózkodási helyhez való kapcsolással szemben, véleményem szerint közvetlenül nem relevánsak, függetlenül attól, hogy mennyire megalapozottak vagy megalapozatlanok. A Bíróságnak nem kell és nem is szabad választania a két kritérium közül – mint ahogyan a Garcia Avello-ügyben hozott ítéletében sem választott a gyermeknek adott családi nevet meghatározó belga és spanyol szabályok közül[29]. A Bíróság jelen ügyben játszott sajátos szerepe inkább az, hogy a közösségi jog szabályai fényében értékelje valamely név el nem ismerését.

51. Végül jelentősnek tűnik számomra, hogy az alapeljárás egy olyan helyzetre vonatkozik, amikor a családi nevet születéskor az irányadó dán jog alapján határozták meg és anyakönyvezték, valamint röviddel a születést követően ugyanezen irányadó jog szerint módosították és anyakönyvezték *azt megelőzően*, hogy a német hatóságoknál kérelmezték volna az anyakönyvezést. Következésképpen ez az ügy nem az állampolgárság szerinti tagállam joga alapján adott családi névnek a szokásos tartózkodási hely tagállamában való megváltoztatására vonatkozik. Az a tény, hogy az eredetileg anyakönyvezett családi név *összeegyeztethető* volt a német szabályokkal, míg a módosított családi név nem, nem azt jelenti, hogy az elsőt e szabályok *alapján* képezték. Mindkét családi nevet a dán szabályoknak megfelelően képezték, és Leonhard Matthias szülei – amíg szokásos tartózkodási helyük Dániában volt – jogosultak voltak a dán szabályok alapján rendelkezésre álló választási lehetőségek bármelyikét igénybe venni. Jelenlegi kérelmük nem egy olyan gyermek anyakönyvezésére irányul, akinek még nem adtak családi nevet, hanem egy gyermek által a születési, illetve szokásos tartózkodási helye szerinti jogszabályoknak megfelelően már viselt név német anyakönyvbe való átvezetésére. Továbbá, míg a gyermekek jogairól szóló egyezmény 7. cikke (1) bekezdésének megfelelően Leonhard Matthias nevét születésekor anyakönyvezni kellett Dániában, a BGB 1617. §-a (3) bekezdésének megfogalmazásából egyértelműnek tűnik, hogy nevét nem kellett automatikusan valamely német anyakönyvbe vagy személyazonosságot igazoló okmányba haladéktalanul bejegyezni.

52. Következésképpen e szűkebb alapon fogom megközelíteni az ügyet, először azt vizsgálva, hogy a helyzet a közösségi jog hatálya alá tartozik-e; másodszor azt, hogy az megvalósít-e állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetést vagy a szabad mozgás és tartózkodás jogának sérelmét; harmadszor pedig azt, hogy amennyiben fennáll ilyen megkülönböztetés vagy sérelem, az igazolható-e.

29 A Bíróság ítéletének 42. pontjában kétségkívül véleményt fűzött a két rendszer indokaihoz, és az adott indokokhoz való alkalmazkodás módjához, azonban egymáshoz viszonyított előnyeik tekintetében nem vont le következtetéseket.

A közösségi jog alkalmazhatósága

53. Jacobs főtanácsnok a Standesamt Stadt Niebüll-ügyben ismertetett indítványában [30] megemlítette a Bíróság Garcia-Avello-ügyben hozott ítéletében kifejtett álláspontját, miszerint a szóban forgó gyermekeknek, „akik egy tagállam állampolgárai, és jogosan rendelkeznek lakóhellyel egy másik tagállam területén", kapcsolatuk van a közösségi joggal [31], és úgy ítélte meg, hogy ugyanez vonatkozik Leonhard Matthias ügyére is.

54. Jacobs főtanácsnok utalt a Zhu és Chen ügyben hozott ítéletre [32] is abban az értelemben, hogy az olyan tagállami állampolgár helyzetét, aki egy másik tagállamban született, azonban még nem gyakorolta szabad mozgáshoz való jogát, nem lehet egy tisztán belső helyzettel egy tekintet alá venni, és ezáltal megfosztani őt a közösségi jog személyek szabad mozgása és tartózkodása jogára vonatkozó rendelkezései által biztosított jogoktól. A Bíróság ebben az ügyben hozzátette [33], hogy a gyermek már azelőtt hivatkozhat az e rendelkezésekben biztosított jogokra, hogy elérné azt az életkort, amely a jog szerint a fenti jogok önálló gyakorlásához szükséges.

55. Úgy tűnik számomra, hogy hasonló, de még erősebb indokok miatt az alapeljárásban fennálló helyzet a közösségi jog hatálya alá tartozik.

56. Először is, Leonhard Matthias egy adott tagállamban született, és szokásos tartózkodási helye is itt van, viszont (kizárólag) egy másik tagállam állampolgára.

57. Másodszor, Leonhard Matthias az Unió polgáraként élvezi a közösségi jog által biztosított szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogot. Ezenfelül a Garcia Avello-, illetve a Zhu és Chen ügyben érintett gyermekektől eltérően, Leonhard Matthias már gyakorolta és folyamatosan gyakorolja ezt a jogot azáltal, hogy egymást követően a két szóban forgó államban lakott, illetve, hogy azok között ismétlődően mozog – mivel egy általa nem befolyásolható családi helyzet erre kényszeríti.

58. Harmadszor, Leonhard Matthias mindezek során szembesült az egyik tagállam joga által rá vonatkozóan előírt szabály, valamint a másik tagállam joga szerint biztosított és a szülei által a nevében jogszerűen gyakorolt választási lehetőség közötti ellentmondással.

59. Ez a helyzet – mind *személyi hatályát*, mind *tárgyi hatályát* tekintve – egyértelműen a közösségi jog, konkrétan a polgárok szabad mozgáshoz való jogának gyakorlására, illetve a hátrányos megkülönböztetés alóli mentességhez való jogukra vonatkozó szabályok hatálya alá tartozik.

Fennáll-e hátrányos megkülönböztetés?

60. Jacobs főtanácsnok a Standesamt Stadt Niebüll-ügyben ismertetett indítványában [34] megjegyezte, hogy a szóban forgó rendelkezés szerint mindazok, akiknek kizárólag német állampolgárságuk van, ugyanolyan elbánásban részesülnek, és mindazok, akiknek (vagy akik szüleinek) több állampolgársága van, más, de állampolgárságuk miatt nem hátrányosan megkülönböztető elbánásban részesülnek.

61. A jelen eljárásban észrevételt benyújtó felek egyike sem helyezkedett szembe ezzel az értékeléssel. Én sem teszem ezt.

30 A 48. és a 49. pontban.

31 Az ítélet 27. pontja.

32 A C-200/02. sz. ügyben 2004. október 19-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-9925. o.) 19. pontja.

33 A 20. pontban.

34 Az 53. pontban.

62. Igaz, hogy az EGBGB 10. cikkében foglalt szabály állampolgárságuk szerint *különbséget tesz* az egyének között, azonban az ilyen megkülönböztetés elkerülhetetlen, ha az állampolgárság egy meghatározott jogrendszerhez való kapocsként szolgál. Ezzel ellentétben a cikk nem tesz *hátrányos megkülönböztetést* az állampolgárság alapján. Az ilyen hátrányos megkülönböztetés tilalmának célja nem az, hogy eltörölje azokat a különbségeket, amelyek szükségszerűen következnek abból, hogy valaki egy adott tagállam állampolgárságával rendelkezik egy másik tagállaméval szemben (mely különbségeket az EK-Szerződés 17. cikke (1) bekezdésének második mondata egyértelműen fenntart), hanem az, hogy kizárjon minden olyan *további* bánásmódbeli különbséget, amely az állampolgárágon alapul, és valamely uniós polgár *hátrányára* fejti ki hatását.

63. A német szabály értelmében az Unió minden olyan polgárát, aki csak egy állampolgársággal rendelkezik, az állampolgársága szerinti tagállam jogszabályai alapján kezelik, míg mindazokat, akiknek (vagy akik szüleinek) több állampolgárságuk van, (a Garcia Avello-ügyben hozott ítéletnek [35] megfelelően) a kizárólagos állampolgársággal rendelkezőtől eltérően, de mégis az állampolgárságuk szerinti tagállamok jogának megfelelően. Ezenfelül a német anyagi jogot alkalmazni lehet a németországi szokásos tartózkodási hellyel rendelkező, bármilyen állampolgársággal rendelkező személyek esetében, amennyiben ezt kívánják; tehát a más tagállamok olyan állampolgárai, akik Németországban ilyen módon tartózkodnak, nincsenek elzárva a német állampolgárok számára biztosított előnyöktől.

64. Mindazonáltal a közösségi jogban a hátrányos megkülönböztetés tilalma – az egyenlő bánásmód elve – nem korlátozódik az állampolgársági kérdésekre. A tilalmat rendszerint olyan általános követelményként határozzák meg, hogy az összehasonlítható helyzeteket ne kezeljék eltérően, és az eltérő helyzeteket ne kezeljék ugyanúgy, hacsak az ilyen bánásmód objektíven nem igazolható [36].

65. Habár a vitatott szabály egyértelműen minden olyan helyzetet azonos módon kezel, ahol az állampolgárság jelenti az egyént valamely jogrendszerhez kapcsoló tényezőt, ezt az egyenlő bánásmódot nem terjeszti ki azokra a helyzetekre, ahol a kapcsoló tényező a szokásos tartózkodási hely. A Közösség egyes jogrendszerei felváltva vagy az egyik, vagy a másik kritériumra utalnak [37]. Következésképpen felvetődhet a kérdés, hogy nem követeli-e meg az egyenlő bánásmód elve azt, hogy azonos súlyt tulajdonítsanak a dán jogban alkalmazott szokásos tartózkodási hely, valamint a német jogban alkalmazott állampolgárság kritériumának.

66. Úgy tűnik számomra, hogy a válasz az, hogy megköveteli. Eltérő válasz esetén állást kellene foglalni abban a tekintetben, hogy melyik az a „jobb" kritérium, amelyiknek nagyobb súlyt kell tulajdonítani. Amennyiben el kellene végezni ezt a feladatot, az a közösségi jogalkotóra, nem pedig a Bíróságra tartozna. Ameddig nincs egységes szabály, a tagállamok döntenek arról, hogy melyik kapcsoló tényezőt alkalmazzák a személyek nevére irányadó jog meghatározásakor, feltéve, hogy e hatáskörük gyakorlása során tiszteletben tartják a közösségi jogot.

67. Jóllehet az a puszta tény, hogy az állampolgárságot választják kapcsoló tényezőnek a szokásos tartózkodási hely helyett (vagy fordítva), önmagában nem sérti a közösségi jog egyenlő bánásmódra vonatkozó követelményét, úgy tűnik, hogy a másik kapcsoló tényezőt használó jogrendszer szerint érvényesnek minősülő intézkedések joghatása elismerésének megtagadása sérti e követelményt.

35 32–35. pont.

36 Lásd a Garcia Avello-ügyben hozott ítélet 31. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot. A Bíróságot bírálták (lásd Ackermann 24. lábjegyzetben hivatkozott művének 149. oldalát) amiatt, hogy a Garcia Avello-ügyben az egyenlő bánásmód általános, „arisztotelészi" eszméjét egybeolvasztotta az állampolgárságon alapuló megkülönböztetés EK 12. cikkben előírt sajátos tilalmával. E bírálat jogosságától függetlenül itt az általános elvre mint önálló dologra hivatkozom.

37 Valójában a 2201/2003/EK tanácsi rendelet (hivatkozás a fenti 25. lábjegyzetben, lásd a 3. cikket) választási lehetőséget biztosít a két kritérium között, amikor meghatározza a házasság megszüntetésére irányadó joghatóságot, valamint a Bizottságnak a rendelet módosítására vonatkozó javaslata (hivatkozás a fenti 26. lábjegyzetben, lásd a javasolt új 20a. cikket) választási lehetőséget biztosítana az alkalmazandó jog meghatározásakor.

68. Erre példaként felhozható az, hogy amennyiben Leonhard Matthias nem Dániában, hanem egy olyan tagállamban született volna, amely (szigorú formában) a *ius soli* elvét (területi elv)[38] alkalmazza, megszerezhette volna e tagállam állampolgárságát, és a német jog elismerte volna az e jog alapján meghatározott nevet. Tehát a más tagállamban született, és e tagállam mint szokásos tartózkodási helyük államának joga szerint képzett néven anyakönyvezett német állampolgárok eltérő bánásmódban részesülnek attól függően, hogy az illető állam is biztosítja-e számukra az állampolgárság megszerzését, ami nem szükségszerűen kapcsolódik ezen állam által a nevek tekintetében alkalmazandó jog meghatározására használt kritériumhoz.

69. Ezért ha valamely tagállam kollíziós szabálya következetesen e tagállam állampolgárának a születése és szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam – előbbi tagállam saját kollíziós szabályai értelmében alkalmazandó – joga szerint adott családi név elismerésének megtagadásához vezet, ez a megtagadás nem valósít meg az EK 12. cikkben tiltott állampolgárság alapján való megkülönböztetést. Mindazonáltal az ilyen rendelkezés véleményem szerint ellentétes az egyenlő bánásmód általános elvével. Ez az elv megköveteli, hogy amennyiben egy helyzet nem tisztán egy adott tagállamot érint, hanem magába foglalja az EK-Szerződésben biztosított valamely jog gyakorlását is, akkor egy másik tagállam jogához való kapcsolódást ne kezeljenek eltérően annak alapján, hogy e kapcsolat (az említett másik tagállam joga szerint) az állampolgárságon vagy a szokásos tartózkodási helyen alapul-e.

70. Az általános elv további megsértése észlelhető abban, hogy a német szabály *ugyanúgy* kezeli egyrészt azoknak a német állampolgároknak a helyzetét, akiknek nevét *nem anyakönyvezték* előzetesen valamely más tagállamban, másrészt azoknak a német állampolgároknak a tőlük eltérő helyzetét, akiknek nevét ilyen módon *anyakönyvezték*.

71. Mindazonáltal az állampolgárság alapján való megkülönböztetés tilalmához hasonlóan az egyenlő bánásmód elve sem zár ki általában véve minden különbségtételt a körülményektől függetlenül. Ezért szükségesnek tűnik annak vizsgálata, hogy sérült-e Leonhard Matthias szabad mozgáshoz vagy tartózkodáshoz való joga.

Sérült-e a mozgás és/vagy tartózkodás szabadsága?

72. A Bíróság a Garcia Avello-ügyben hozott ítéletében megjegyezte, hogy „a családnevek eltérése komoly szakmai és magánéleti hátrányokat okozhat az érintetteknek, amelyek többek között azokból a nehézségekből fakadnak, hogy abban a tagállamban, amelynek az állampolgárai, a másik tagállam – amelynek szintén állampolgárai – által elismert névre kiállított okmányok vagy dokumentumok joghatásai nem érvényesülnek”[39].

73. Ezeket a hátrányokat semmiképp nem csökkenti az a tény, ha egy személy csak az érintett tagállamok egyikének állampolgárságával rendelkezik. A hátrányok gyakorlatilag nem a több állampolgársággal való rendelkezésből, hanem az uniós polgárok tagállamok közötti mozgásából, illetve abból erednek, hogy a polgárok felváltva élnek, tanulnak, dolgoznak, igényelnek ellátásokat, teljesítenek adminisztratív formai követelményeket, nyitnak bankszámlát, és hajtják végre a mindennapi élet számos más ügyletét az egyes tagállamokban.

74. Ezek a gyakorlati nehézségek, Jacobs főtanácsnok Standesamt Stadt Niebüll-ügyben ismertetett indítványában kifejtett véleménye értelmében, „nyilvánvaló akadályát képezik [Leonhard Matthias] tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és letelepedésez való állampolgári jogának”[40]. Ezzel egyetértek.

38 Például Írország – lásd a Zhu és Chen ügyben hozott ítélet 9. pontját.

39 Az ítélet 36. pontja.

40 Az indítvány 54. pontja.

75. Számos tagállam azonban úgy érvelt, hogy a szóban forgó kollíziós szabály vagy annak a jelen esetben való alkalmazása semmi olyat nem foglal magában, ami természeténél fogva alkalmas lenne arra, hogy megakadályozza vagy kevésbé vonzóvá tegye a szabad mozgáshoz vagy tartózkodáshoz való jog gyakorlását[41]. Leonhard Matthias szüleinek lehetőségük volt arra, hogy olyan családi nevet válasszanak Dániában, amely teljesen megfelel a német jognak, és a gyermek ilyen családi nevet is kapott volna, ha a szülők szándékosan nem döntenek másként. A szülőket nem riaszthatja el a másik tagállamba költözéstől az, ha tudják, hogy ugyanolyan módon fogják őket kezelni, mintha e jogukat nem gyakorolták volna.

76. Ez az érvelés önmagában nem tekinthető hibásnak – és valószínűleg igaz az, hogy nincs olyan tagállam, amelyben Leonhard Matthias családi nevét, amennyiben ott született volna, a német anyagi jogszabályokkal összeegyeztethetetlen módon kellett volna anyakönyvezni.

77. Mindazonáltal úgy tűnik számomra, hogy ez az érvelés nem helytálló. A kérdés nem az, hogy a megszületett vagy meg nem született gyermekük családi nevének meghatározására alkalmazandó szabály visszatarthatja-e *a szülőket* a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való joguk gyakorlásától, vagy hátráltja-e őket e jogok gyakorlásában. A kérdés abban áll, hogy az a *gyermek*, akinek születését a születési helye szerinti tagállam jogának megfelelően, jogszerűen anyakönyvezték egy meghatározott név alatt – és aki ezen anyakönyvezés tekintetében saját maga nem gyakorolt választási jogot –, hátrányt vagy nehézséget szenved-e *saját jogainak* az Unió polgáraként való gyakorlásakor[42], ha az állampolgársága szerinti tagállam megtagadja az ilyen módon anyakönyvezett név elismerését.

78. A kérdésre igennel kell válaszolni. Születési anyakönyvi kivonata és úti okmányai között mindenképpen eltérés lesz. Olyasvalaki esetében, mint Leonhard Matthias, aki továbbra is főként a születése szerinti tagállamban él, miközben szoros kapcsolatot tart fenn az állampolgársága szerinti tagállammal, a problémák szükségszerűen sokasodni fognak. Élete során különböző dokumentumokat fognak kiállítani számára, amelyekben a születési anyakönyvében található neve fog szerepelni, ugyanakkor az állampolgársága szerinti tagállam által elismert neve is szerepelhet számára kiállított dokumentumokban. Mindkét tagállamban tanulhat, és végzettséget szerezhet. Mindkét tagállamban nyilvántarthatják társadalombiztosítási célból. Elköltözhet egy harmadik tagállamba, és adminisztrációs nehézségekkel szembesülhet amiatt, hogy különböző irataiban különböző néven szerepel. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az utóbbi években az állami hatóságok és a magán szervezetek is egyre gyanakvóbbá váltak az általánostól eltérő valamennyi helyzettel kapcsolatban, ami gyakran rendkívül kellemetlen következményekkel jár azokra nézve, akik ilyen gyanúba keverednek.

79. Következésképpen egyértelműnek tűnik számomra, hogy ha egy személy jogszerűen adott nevét az állampolgársága szerinti tagállam nem ismeri el, ez szükségszerűen jelentősen megnehezíti számára, hogy az Unió polgáraként gyakorolja a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz fűződő jogát. Az a tény, hogy – mint arra a jelen ügyben a francia kormány rámutat – Leonhard Matthiast valójában még nem akadályozták a Dánia és Németország közötti mozgásában, illetve attól nem tartották vissza, nem jelenti azt, hogy az erre vonatkozó jogát ne korlátozták volna.

Igazolható-e a megkülönböztetés?

80. Amennyiben a német jognak a Leonhard Matthiaséhoz hasonló ügyekben való alkalmazási módja – és ismét hangsúlyozom, hogy a számára Dániában jogszerűen adott családi név anyakönyvezésének megtagadásáról van szó – főszabály szerint összeegyeztethetetlen az egyenlő bánásmód követelményével, továbbá az őt az Unió polgáraként megillető, a Szerződésben biztosított jogokkal is ellentétes, igazolható-e a kérdéses megtagadás?

41 Lásd analógia útján például a C-19/92. sz. Kraus-ügyben 1993. március 31-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-1663. o.) 32. pontját, vagy a C-285/01. sz. Burbaud-ügyben 2003. szeptember 9-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-8219. o.) 95. pontját.

42 Lásd a Garcia Avello- és a Zhu és Chen ügyben hozott ítéletet, amelyekben a Bíróság a gyermekek jogait hangsúlyozta.

81. A lehetséges igazolások egyrészt az általános jellegű igazolásokra – amelyek bizonyos feltételek teljesülése esetén az elismerés vagy átvezetés automatikus megtagadását igazolhatják –, másrészt azokra oszthatóak, amelyek szorosabban kapcsolódnak az egyedi helyzethez, és eseti alapon igazolhatják a megtagadást.

82. Az előbbi kategóriát tekintve Németország rámutatott a két szülő családi nevét összekapcsoló, összetett családi nevek tiltásával járó előnyökre (annyiban, hogy ha megengednék ezt a gyakorlatot, a jövő nemzedékek olyan kezelhetetlenül hosszú családi nevekkel találnák szembe magukat [43], amelyek már eleve összetett családi nevek összességéből állnak), valamint annak előnyeire, ha az egyének családi nevére irányadó jog meghatározásakor kizárólagosan az állampolgárságot használják kapcsoló tényezőként (amennyiben ez a szokásos tartózkodási helyéhez képest állandóbb és egyszerűbben megítélhető kritérium).

83. Ahogyan már kifejtettem, nem tartom szükségesnek vagy helyénvalónak az e területre vonatkozó, különböző anyagi jogi vagy kollíziós szabályok viszonylagos előnyeivel kapcsolatos álláspont kialakítását. Mindazonáltal úgy tűnik számomra, hogy Németország semmi esetre sem hivatkozhat ilyen érvekre, mivel a német jog nem zárja ki teljesen az összetett családi nevek saját állampolgárai általi viselését (ha például az EGBGB 10. cikkének (3) bekezdése alapján a nevet a más állampolgárságú szülő nemzeti joga alapján határozzák meg), sem a szokásos tartózkodási hely kapcsoló tényezőként történő használatát (szintén az EGBGB 10. cikkének (3) bekezdése szerint német állampolgárság hiányában is alkalmazható a német jog, ha a szülők bármelyike Németországban rendelkezik lakóhellyel) [44]. Ezért úgy tűnik, hogy Leonhard Matthias által a születési és szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban jogszerűen kapott összetett családi név elismerése nem sértené a német jog egyetlen feltétlenül érvényesítendő szabályát sem [45].

84. Még mindig az általános jellegű igazolások kategóriája kapcsán a litván kormány (amely más tekintetben úgy ítéli meg, hogy a német szabályok joghatása nem ellentétes a közösségi joggal) úgy érvel, hogy nem kellene megkövetelni a tagállamoktól az állampolgáraiknak külföldi jog alapján adott családi nevek elismerését, ha azok összeegyeztethetetlenek a nemzeti örökségük sarkalatos részét képező nemzeti nyelvük szerkezetével. A litván családi nevek különböző formát öltenek attól függően, hogy férfiak vagy nők viselik azokat, és amennyiben nők, akkor annak megfelelően is, hogy az illető nő férjezett vagy hajadon. Ezek a különbségek a nyelv struktúrájából fakadnak, és az ettől eltérő formák nemzetpolitikai okból elfogadhatatlanok.

85. A jelen ügy szempontjából számomra nem tűnik szükségesnek erről az érvről dönteni. Semmi nem utal arra, hogy az olyan összetett családi név, mint a „Grunkin-Paul" sértené a német nyelv alapvető értékeit. Mindazonáltal megjegyzem, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága hangsúlyozta a nemzeti nyelvekkel kapcsolatos megfontolások fontosságát a személynevek területén, és elismerte, hogy a nyelvi szabályok meghozatala igazolható lehet [46].

43 Úgy tűnik, hogy az Egyesült Királyságban feljegyzett leghosszabb összetett családi név a Temple-Nugent-Brydges-Chandos-Grenville, amelyet Buckingham és Chandos hercegei viseltek 1822 és 1889 között, amikor is a cím kihalt, talán a túl sok családi név miatt. A legtöbb családnak mindazonáltal sikerül elkerülnie az efféle túlzásokat.

44 Érdekes megemlíteni az ICCS főtitkára által a szervezet 2004. szeptember 15-i edinborough-i közgyűlésén ismertetett egyik ügyet. 2004. február 16-án a luxemburgi Tribunal Administratif (közigazgatási bíróság) megsemmisítette a luxemburgi hatóságok azon döntését, amellyel megtagadták egy Németországban lakó luxemburgi pár gyermekének Luxemburgban az anya családi nevén való anyakönyvezését. A pár ezt a családi nevet közös családi nevükként választotta (lásd a fenti 16. pontot és 12. lábjegyzetet), és a Németországban született gyermeket ezen a néven anyakönyvezték; a név minden tekintetben megfelelt a német jognak, amelyet annak saját kollíziós szabályai alapján – mint a szokásos tartózkodási hely jogát – alkalmazni lehetett. A luxemburgi bíróság kimondta, hogy az ilyen helyzet nem tekinthető a luxemburgi közrendbe ütközőnek.

45 Vö. a Garcia Avello-ügyben hozott ítélet 44. pontjával, ahol a Bíróság hangsúlyozta, hogy a belga hatóságok következetes elutasítása egy családi név módosításának engedélyezése tekintetében egyértelműen aránytalan volt, mivel más, összehasonlítható helyzetekben eltérések lehetségesek voltak.

46 Lásd az 59894/00. sz., Bulgakov kontra Ukrajna ügyben 2007. szeptember 11-én hozott ítélet 43. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

86. Azokat a körülményeket illetően, amelyek egy meghatározott ügyben igazolhatják az elismerés vagy az átvezetés megtagadását, a lehetőségek számosak. Egyértelműen igazolhatónak tűnne az olyan családi név anyakönyvezésének megtagadása, amely valamilyen módon nevetséges vagy sértő. Amennyiben a nemzeti jog teljesen kizárná annak lehetőségét, hogy a testvérek különböző családi nevet viseljenek, talán igazolható lenne az olyan név anyakönyvezésének megtagadása is, amely ilyen helyzethez vezetne. Szintén igazolható lehet az olyan név elismerésének megtagadása, amelyet egy olyan másik tagállam jogának megfelelően adtak, amelyhez a gyermek születése folytán kapcsolódik, állampolgársága alapján azonban nem – amennyiben bebizonyosodik, hogy a születés helyét pusztán annak érdekében választották ki, hogy kivonják magukat az állampolgárság szerinti tagállam szabályainak hatálya alól, anélkül, hogy az adott hellyel bármilyen más valóságos kapcsolat állna fenn [47].

87. Mindazonáltal a jelen ügyben semmi nem utal arra, hogy bármelyik körülmény fennállna. Kifejezetten úgy tűnik, hogy Leonhard Matthias Dániával való kapcsolata – ahol élete nagy részében élt, ahol feltételezhetően barátokat szerzett, és ahová szorosan kötődik – valóságos és tartós. Ebben a tekintetben – és valamely név anyakönyvezésének hasonló körülmények melletti, az egyedi eset sajátos tényezői alapján való megtagadása tekintetében – emlékeztetek arra, hogy a német hatóságok és bíróságok, akárcsak valamennyi tagállam ilyen szervei, kötelesek elsősorban a gyermek mindenek felett álló érdekét figyelembe venni [48]. Számomra mindenképpen az tűnik valószínűnek, hogy a most tizedik születésnapja felé közeledő Leonhard Matthiasnak az az érdeke, hogy az állampolgársága szerinti hatóságok elismerjék a szokásos és állandó lakóhelyén szinte teljes eddigi életében viselt családi nevét.

Záró megjegyzések

88. Ennélfogva arra a véleményre jutottam, hogy a Bíróságnak a polgárok Európai Unión belüli szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogával, illetve az ennek gyakorlása során tapasztalt hátrányos megkülönböztetés nélküli bánásmódhoz való jogával kapcsolatban úgy kell értelmeznie a közösségi jogot, hogy az alapeljárásban Leonhard Matthias Dániában több mint kilenc évvel ezelőtt jogszerűen anyakönyvezett Grunkin-Paul családi nevét Németországban anyakönyvezni kell.

89. Természetesen igaz, hogy a Bíróságnak az előzetes döntéshozatali eljárásban az a szerepe, hogy értelmezze a közösségi jogot, nem pedig az, hogy e jogot az alapeljárás tényállására alkalmazza, valamint, hogy az eljárás célja a közösségi jog egységes értelmezésének és alkalmazásának biztosítása a tagállamokban. Másképp fogalmazva, maga a Bíróság nem hozhat döntést a kérdést előterjesztő bíróság előtti egyedi ügyben, azonban döntése mind ezen ügy, mind a más nemzeti bíróságok előtt indított hasonló eljárások kimenetelét meg fogja határozni.

90. Az utóbbi szempontra tekintettel hangsúlyoztam bizonyos fokú óvatosság szükségességét a jelen ügyben. Míg teljes mértékben egyetértek Jacobs főtanácsnokkal abban, hogy „teljesen összeegyeztethetetlen az Európai Unió polgárának jogállásával és jogaival – amelynek, a Bíróság szavaival élve, az a »célja, hogy a tagállamok állampolgárainak alapvető jogállása legyen« – a különböző tagállamok jogai szerinti különböző név viselésének megkövetelése” [49], elismerem azt a széles körben kifejtett aggodalmat is, miszerint a személyállapotra vonatkozó, Európai Unión belüli nemzetközi magánjogi rendelkezések törékeny rendszerét nem kellene teljesen felforgatni.

47 Az ilyen igazolás megengedése kétségkívül magába foglalna némi ellentétet a Bíróságnak a 32. lábjegyzetben hivatkozott Zhu és Chen ügyben hozott ítélete 34. és azt követő pontjaival, ahol is a Bíróság elutasította azt az érvet, miszerint nem lehet azon tagállami állampolgárságra hivatkozni, amelyet a kizárólag az ebből a célból megválasztott születési hely útján szereztek meg. Mindazonáltal itt a Bíróság indokolása a tagállamoknak az állampolgárság *megszerzése* feltételeinek meghatározására irányuló jogán alapult, és nem érintette az állampolgárság vagy egyéb más kritérium mint nemzetközi magánjogi célt szolgáló *kapcsoló tényező használatát*. Lásd még a C-370/90. sz. Singh-ügyben 1992. július 7-én hozott ítélet (EBHT 1992., I-4625. o.) 24. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

48 Lásd a fenti 9. pontot.

49 A Standesamt Stadt Niebüll-ügyben ismertetett főtanácsnoki indítvány 56. pontja, amely a C-209/03. sz. Bidar-ügyben 2005. március 15-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-2119. o.) 31. pontjára hivatkozik.

91. Ezért hangsúlyoznám, hogy megközelítésem nem kívánja meg a német anyagi jogi vagy kollíziós szabályok jelentős módosítását a nevek területén, hanem egyszerűen azt követelné meg, hogy e szabályok nagyobb teret engedjenek egy másik tagállam jogának megfelelő korábbi névválasztás elismerésének. Ebben a tekintetben ez nem jelent többet, mint a kölcsönös elismerés elvének alkalmazását, amely a közösségi jog oly nagy részében érvényesül, nemcsak a gazdasági téren, hanem polgári ügyekben is.

92. Ezenfelül olyan döntést javasolok a jelen ügyben, amely nemcsak Leonhard Matthias konkrét helyzetének típusához igazodik, hanem amely teret enged az igazolható közrendi kifogásoknak is (még akkor is, ha úgy vélem, hogy a jelen eljárásban semmiféle érvényes kifogást nem hoztak fel a vonatkozó német szabályok jelenlegi alkalmazási módja tekintetében).

93. Végezetül rámutatnék arra, hogy jóllehet egy személy nevének meghatározásával kapcsolatos ügy a személyállapotra vonatkozó jogszabályok hatálya alá tartozik, az meglehetősen sajátos tárgykört jelent ezen a területen. Magában foglalja a személyazonosság megállapítását is, amely a jogállástól vagy a cselekvőképességtől elkülönült kérdés. Következésképpen nem gondolom, hogy a nevek tekintetében hozott döntésnek szükségszerűen ezen egyéb tárgykörök vonatkozásában is irányadónak kellene lennie.

Végkövetkeztetések

94. A fenti megfontolásokra tekintettel véleményem szerint a Bíróságnak az Amtsgericht Flensburg által feltett kérdést a következőképpen kell megválaszolnia:

– az olyan kollíziós szabály, amelynek értelmében a személyek nevét az állampolgárságuk szerinti jognak megfelelően kell meghatározni, önmagában nem összeegyeztethetetlen az EK 12., az EK 17. vagy az EK 18. cikkel;

– mindazonáltal minden ilyen szabályt az Unió polgárainak a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való joga tiszteletben tartása mellett kell alkalmazni;

– nem jelenti e jog tiszteletben tartását, ha az Unió polgárát a születési helye szerinti tagállam jogának megfelelően anyakönyvezték egy adott néven azt megelőzően, hogy nevének máshol való anyakönyvezése szükségessé vált volna, és egy másik tagállamban utóbb eltérő néven történő anyakönyvezését követelik meg;

– következésképpen a tagállami hatóságok az Unió valamely polgára nevének anyakönyvezésekor nem tagadhatják meg automatikusan az olyan név elismerését, amelyen az illetőt egy másik tagállam szabályai szerint már jogszerűen anyakönyvezték, kivéve ha az elismerés kivételt nem tűrő, közérdeken alapuló kényszerítő okkal ütközik.

i — A jelen szöveg címében és 18. lábjegyzetében az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.